

MALİYYƏ HESABATININ BEYNƏLXALQ STANDARTLARININ MAHİYYƏTİ VƏ AZƏRBAYCANDA TƏTBİQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Ə.B.Quliyeva

doktorant, UNEC

Email: Afsana.Guliyeva@pashabank.az

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur 26 aprel 2019; Çapa qəbul edilmişdir 22 may 2019; online-da çap edilmişdir 30 iyun 2019

Received 26 April 2019; accepted 22 May 2019; published online 30 June 2019

Xülasə

Ölkəmizin iqtisadiyyatında bazar münasibətlərinin inkişafı, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası, mülkiyyətin müxtəlif formalarında müəssisələrin yaradılması, o cümlədən xarici kapitalın Azərbaycan bazarına marağı nəticəsində mühasibat uçotu və hesabat sistemində radikal dəyişikliklər Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının (MHBS) tətbiqini zəruri edir. Bu gün xarici sərmayədarlar tərəfindən beynəlxalq audit şirkətləri ilə audit olunan maliyyə hesabatlar yerli şirkətlərin təqdim etdikləri hesabatlarla münasibətdə daha etibarlı hesab olunur. Hazırda müəssisələr qarşısında ən aktual məsələ MHBS tələblərinə tam şəkildə cavab verən etibarlı, münasib, müqayisə oluna bilən, anlaşıla bilən kimi keyfiyyət xüsusiyyətlərinə cavab verən maliyyə hesabatlarının hazırlanaraq təqdim edilməsidir.

MHBS əsasında hazırlanmış hesabatlar yüksək şəffaflığı və məlumat bazası ilə fərqlənməklə, beynəlxalq kapital bazarına çıxmağın ən asan yolunu göstərir.

Məqalədə MHBS qəbul etməyin müsbət cəhətləri ilə yanaşı, özü ilə gətirdiyi problemlər qeyd edilmiş, ABŞ GAAP və MHBS arasında olan fərqlər qeyd olunmuşdur. Yeni standartların tətbiqi ilə bank və sığorta təşkilatlarının Məcmu Kapitalında baş verəcək çatışmazlıqlar öz əksini tapmışdır.

Məqalədə MHBS-ə keçidin nəzəri və praktiki aspektləri araşdırılmışdır. Tədqiqatın obyektini qiymətli kağızlarla aparılan əməliyyatların maliyyə hesabatlarında MHBS tələblərinə əsasən təsnifləşdirilməsi və onların təhlilidir.

Qiymətli kağızlar üzrə uçotun təşkili və onun gələcək inkişafı ölkənin qanunvericilik bazasının hazırkı dövrün tələblərinə müvafiq şəkildə inkişaf etdirilməsindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

Hesab olunur ki, tədqiqat işinin nəticələri Azərbaycanda qiymətli kağızlar üzrə uçotun təşkilində beynəlxalq təcrübəyə müvafiq təkmilləşdirilməsi istiqamətində siyasətin reallaşdırılmasına kömək edə və bu nəticələrin dövlət tənzimlənməsi metodlarının tətbiqində nəzərə alınması göstərilən sahənin inkişaf etməsinə töhfə verə bilər.

Ə.B.Quliyeva: Maliyyə hesabatının beynəlxalq standartlarının mahiyyəti və Azərbaycanda tətbiqi xüsusiyyətləri

Açar sözlər: Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının (MHBS), məcmu kapital, maliyyə alətləri, peşəkar mühasib, audit.

Jel Classification Code: M48

**ESSENCE OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS
AND SPECIFICITY OF THEIR APPLICATION IN AZERBAIJAN**

A. B. Guliyeva

doctoral student, UNEC

Abstract

The development of market relations in the economy of our country, integration into the world economy, the creation of enterprises of various forms of ownership, including radical changes in the accounting and reporting system, due to the interest of foreign capital in the Azerbaijani market, make it necessary to apply International Financial Reporting Standards (IFRS). Today, financial statements audited by international audit firms deserve more confidence in reporting than by local companies. Currently, the most urgent problem for an organization is the preparation and presentation of financial statements, which corresponds to high-quality, comparable, understandable characteristics that fully comply with the requirements of IFRS. IFRS reports show the highest possible level of transparency and accessibility for the international capital market. The article also highlighted the problems that the IASB adopted, and the problems it faced, the differences between US GAAP and IFRS were noted. The article discusses the theoretical and practical aspects of the transition to IFRS. The purpose of the article is the classification and analysis of operations with securities in accordance with IFRS in the financial statements. The organization of securities accounting and its further development largely depends on the country's legislative base in accordance with the requirements of the current period. It is believed that the results of research work can contribute to the development of measures to improve the organization of accounting in Azerbaijan and bring it into line with international standards, as well as improve methods of government regulation.

Keywords: International Financial Reporting Standards (IFRS), total capital, financial instruments, professional accountant, audit.

СУЩНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ПРИМЕНЕНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

А. Б. Гулиева

докторант, UNEC

Резюме

Развитие рыночных отношений в экономике нашей страны, интеграция в мировую экономику, создание предприятий различных форм собственности, в том числе радикальные изменения в системе учета и отчетности, в связи с проявлением интереса иностранного капитала к азербайджанскому рынку, делают необходимым применение Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Сегодня финансовая отчетность, аудированная международными аудиторскими фирмами, заслуживают большего доверия, чем отчетность местных компаний. В настоящее время наиболее актуальной проблемой для организации является подготовка и представление финансовой отчетности, которая соответствует качественным, сопоставимым, понятным характеристикам, которые полностью соответствуют требованиям МСФО. Отчеты по МСФО показывают максимально возможный уровень прозрачности и доступности для международного рынка капитала. В статье также освещены проблемы, которые принял Совет по МСФО, и проблемы, с которыми он столкнулся, были отмечены различия между ОПБУ США и МСФО. В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты перехода на МСФО. Целью статьи является классификация и анализ операций с ценными бумагами в соответствии с МСФО в финансовой отчетности. Организация учета ценных бумаг и ее дальнейшее развитие во многом зависит от законодательной базы страны в соответствии с требованиями текущего периода. Считается, что результаты исследовательской работы могут способствовать выработке мер по совершенствованию организации бухгалтерского учета в Азербайджане и приведению его в соответствие с международными стандартами, а также совершенствованию методов государственного регулирования.

Ключевые слова: Международные стандарты финансовой отчетности, совокупный капитал, финансовые инструменты, профессиональный бухгалтер, аудит.

Giriş

Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartları (bundan sonra MHBS) dünyanın müxtəlif ölkələrində tətbiq edilən uçot metodlarının və hesabatlarının harmonizasiyasıdır. Harmonizasiya olunmuş maliyyə hesabatları standartları, müasir inkişaf mərhələsində, mahiyyət etibarilə daha geniş investisiya seçimi üçün platforma, daha səmərəli kapital bazarı, daha aşağı kapital məsrəfləri və daha yüksək işgüzar inkişafın təmin edilməsi amilidir.

Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartlarının tətbiqi müəssisələrin beynəlxalq səviyyədə aparılan əməkdaşlıqda etibarlılığını artırmaqla yanaşı, xarici partnyorların cəlb edilməsinə və biznesin inkişafının güclənməsinə köməklik edir, uçot göstəricilərinin düzgün əks olunmasını və qaydalarına riayət olunmasını tələb edir. Mühasibat uçotu idarəetmə qərarlarının hazırlanmasında vahid informasiya bazası olmaqla yanaşı, nəinki milli informasiya tələbini, eyni zamanda xarici istifadəçilərin də tələbini ödəməlidir [1]. Dünya iqtisadiyyatının qloballaşmasının tərkib hissəsi kimi, kapital bazarının qloballaşması bu gün ümumi qəbul edilmiş prinsiplər və uçot qaydaları əsasında hazırlanmış maliyyə hesabatlarına ehtiyac yaradır. Bu gün dünya ölkələrinin səhmdarları və kreditörleri maliyyə resurslarını digər ölkələrin biznesində yerləşdirərkən həmin şirkətin maliyyə vəziyyəti haqqında etibarlı məlumatla sahib olmaq istəyirlər.

Formal olaraq, MHBS-nin tətbiqi məcburi bir proses olmayaraq, tövsiyə xarakteri daşıyır. Bəzi dünya ölkələri MHBS-in qəbul edilmiş ümumi qaydalarını və prinsiplərini dəyişdirməyərək olduğu kimi tətbiq edirlər. Bəzi ölkələr isə bu qəbul edilmiş (həmin) standartları öz milli qanunvericiliklərinə uyğun olaraq onlara dəyişikliklər edərək tətbiq edirlər.

MHBS fondu açıqlama vermişdir ki, bu gün dünyanın 140 ölkəsi MHBS-i tanıyır və qəbul edir (ya milliləşdirilir, ya tətbiqi məcburi sayılır, ya da tövsiyə edilir).

Qeyd etmək lazımdır ki, MHBS-in əsas istiqamətlərindən biri qrup təşkilatlarının konsolidasiya edilmiş maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına yönəldilmişdir. XX əsrin ortalarından başlayaraq etibarlı maliyyə məlumatlarının əldə edilməsi məqsədi ilə milli mühasibat uçotu və hesabatı qaydalarının vahid prinsiplər əsasında ümumiləşdirilməsi prosesi başlamışdır. Beynəlxalq professional mühasiblər və auditorlar birlikləri mühasibat uçotu və hesabatının harmonizasiyası və standartlaşması istiqamətində iş aparırlar. Harmonizasiyanın əsas istiqamətlərindən biri də özündə müxtəlif ölkələrin maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını və uçot qaydalarını mərhələlərlə bir-birinə yaxınlaşdırılmasıdır.

Bu gün dünyada MHBS-in tətbiqi və inkişaf etdirilməsi üçün təbliğatlar aparılsa da, bütün dünya ölkələrində tam istəyə nail olunmamışdır. Bunun səbəbləri olaraq, müxtəlif ölkələrin iqtisadi inkişafının müxtəlifliliyi, milli uçot qaydalarının üstün tutulması və siyasi məqamları göstərmək olar.

Dünyanın müxtəlif ölkələrində MHBS-in tətbiqi fərqli surətdə aparılır. Belə ki, bəzi Avropa İttifaqı ölkələrində MHBS tətbiqi məcburi sayılsa da, ABŞ-da hazırda yerli Ümumi qəbul edilmiş mühasibat uçotu prinsipləri (US GAAP) istifadə edilir. 2008-ci ilin avqust ayında ABŞ-da Qiymətli kağızlar və birja əməliyyatları üzrə komissiya yerli GAAP-dan imtina edib MHBS-ə keçilməsi üçün ilkin variant təqdim etsə də, 2011-ci ilin fevral ayında komissiya MHBS-ə keçilməsini rədd etmişdir. CAAP və MHBS metodologiyası arasındakı əsas prinsip fərqi CAAP-in qaydalara əsaslanan yanaşmaya, MHBS isə prinsiplərə əsaslanan yanaşmadadır. ABŞ CAAP və MHBS arasındakı bəzi yanaşmalar aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır [2].

Cədvəl 1. ABŞ CAAP və MHBS arasındakı bəzi yanaşmalar

Göstəricilər	MHBS	ABŞ CAAP
Aktivlərin və öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında qiymətləndirilməsi və əks etdirilməsi qaydası		
Gəlirin tanınması	Gəlirlə bağlı bütün risk və mükafatlar alıcıya keçdikdə və gəlirin dəyəri etibarlı qiymətləndirildikdə tanınır	Eyni prinsiplər qalır, lakin bəzi sahələrin uçotu qaydaları barədə daha ətraflı tövsiyələr verilir
Qeyri-maddi aktivlərin tanınması	Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlər hər hesabat dövrünün sonunda qiymətdən düşmə halı üzrə yoxlanılmalıdır.	Qeyri-maddi aktivlərin yenidən qiymətləndirilməsinə icazə verilmir.
Daxili imkanlar hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlər	Tədqiqat xərcləri yarandıqca xərclərə silinir. Təcrübə-konstruktor işləri aktivin tamamlanmasının texniki cəhətdən mümkünlüyü isbat olunduqda kapitallaşdırılır.	Tədqiqat və təcrübə xərcləri baş verdiyi anda xərclərə silinir. Ancaq bəzi veb saytın inkişafı və proqram təminatının tədqiqatı ilə bağlı xərclərin kapitallaşdırılmasına icazə verilir
Əsas vəsaitlər	İlkin dəyərlə və ya yenidən qiymətləndirilmiş dəyərlə uçota alınır	Yenidən qiymətləndirilmiş dəyərlə uçota alınmağa icazə verilmir.
Mal-material qiymətliləri	LİFO metodundan istifadəyə icazə verilmir. Qiymətdən düşmənin bərpasına icazə verilir.	LİFO metodundan istifadəyə icazə verilir. Qiymətdən düşmənin bərpasına icazə verilmir
Kapital	Kapital səhmdarların payı olmaqla cəmi aktivlərdən öhdəlikləri çıxdıqdan sonra qalan hissədir.	GAAP əlavə maddələr daxil edir: Sair məcmu gəlir
Borclar üzrə faizlər (kreditlər üzrə)	Borclar üzrə faizlər Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda, təyinatına uyğun olaraq ya əməliyyat, ya investisiya, ya da maliyyə fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin axımında əks oluna bilər	Borclar üzrə faizlər Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda təyinatından asılı olmayaraq ancaq əməliyyat fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin axımında əks oluna bilər
Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat	Aktivlər ya azalan, ya da artan likvidlik dərəcəsinə görə, öhdəliklər isə ya azalan, ya da artan ödənişin tezliyinə görə sıralana bilər.	Aktivlər və öhdəliklər isə ancaq azalan likvidliyə və ödəniş tezliyinə görə sıralana bilər.

Ə.B.Quliyeva: Maliyyə hesabatının beynəlxalq standartlarının mahiyyəti və Azərbaycanda tətbiqi xüsusiyyətləri

Mənfəət və zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat	Xərclərin funksiyasına və mahiyyətinə görə təsnifləşdirilməsinin ciddi tələbi yoxdur	Xərclərin funksiyasına görə təsnifləşdirilməsi tələbi var
Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat	Bütün kapital maddələrini və yığılmış zərər və mənfəəti göstərir.	Tələblər MHBS olduğu kimidir, amma bəzi məlumatların hesabatda yox, əlavə qeydlərdə göstərilməsinə icazə verilir.
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat	1.Hesabat birbaşa və dolaylı yolla hazırlanır. 2.Bank overdraftı pul vəsaitlərinin tərkibində göstərilir. 3.Ödənilmiş dividendlər ya əməliyyat, ya da maliyyə fəaliyyətindən pul axınlarında, alınmış dividendlər isə əməliyyat və investisiya fəaliyyətindən yaranan pul axınlarında əks olunur.	1.Hesabat birbaşa və dolaylı yolla hazırlanır. 2.Bank overdraftı pul vəsaitlərinin tərkibində göstərilir. 3.Ödənilmiş dividendlər maliyyə fəaliyyətindən pul axınlarında, alınmış dividendlər isə əməliyyat fəaliyyətindən pul axınlarında əks olunur.

Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartlarını tətbiq etməyin əsas üstünlükləri aşağıdakılardır:

1. Birincisi, MHBS-ə uyğun olaraq hesabat vermək müəssisələrin beynəlxalq kapital bazarlarına qoşulma imkanlarını açan vacib addımlardan biridir.
2. İkincisi, beynəlxalq təcrübə göstərir ki, MHBS-lə formalaşmış hesabatlar istifadəçiləri üçün çox məlumatlı və faydalıdır.
3. Üçüncüsü, BMHS-in istifadəsi yeni milli hesabat qaydalarının hazırlanması üçün lazım olan vaxt və resursları əhəmiyyətli dərəcədə azaldır.
4. Biznesin idarə edilməsini yaxşılaşdırır, idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün yüksəkkeyfiyyətli və vaxtli-vaxtında məlumat verir, böyük strukturların idarə olunmasını asanlaşdırır.
5. Biznesinizi inkişaf etdirməyə, dolayısı ilə yeni tərəfdaşlar tapmağa, tenderlərdə iştirak etməyə, beynəlxalq bazarlara daxil olmağa imkan verir.
6. Investisiya cəlbəciliyini artırır, təqdim edilən hesabatlar şəffaf olduğu üçün investorlar və səhmdarlar üçün daha cəlbədicidir.
7. Bu, daha əlverişli şərtlərdə maliyyələşdirməyə, yəni daha aşağı faiz dərəcələri ilə banklardan kredit almaq imkanını verir.
8. Biznesin dəyərini artırır [3].

MHBS qəbul etməyin əsas üstünlükləri Beynəlxalq kapital bazarında birliyin genişləndirilməsi imkanları, mühüm qərarların qəbul edilməsində istifadəçilərə faydalı və şəffaf məlumatların verilməsi, uçot və hesabatların standartlaşması və harmonizasiyasının yaranması, iqtisadi cəhətdən müxtəlif ölkələrin etibarlı maliyyə məlu-

matları əsasında yaxınlaşdırılması, vaxta və xərclərə qənaət olunmasından ibarətdir. MHBS qəbul etməyin çatışmazlıqları standartların ümumiləşdirilmiş xarakter daşması, uçot metodlarında çoxlu sayda müxtəliflik, xüsusi hallarda əsaslı açıqlamaların olmaması, müxtəlif ölkələrin inkişaf səviyyəsi və müxtəlifliliyi, iqtisadiyyatın milli xüsusiyyətlərini və ənənələrini nəzərə alan qayda-qanunların olmaması, bu sahədə mühasiblərin bilik və təcrübələrinin və maarifləndirmənin olmaması, normativ-hüquq sisteminin xüsusi hallarda uyğunsuzluğundan ibarətdir.

Dövlət müstəqilliyinin bərpasından ötən qısa müddət ərzində Azərbaycanda iqtisadi sistemin islahatlaşdırılması istiqamətində aparılmış mühüm işlərdən biri milli təsərrüfatçılıq mexanizminin qabaqcıl dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılması olmuşdur. Bu baxımdan, demək olar ki, ölkəmizdə mühasibat uçotu sahəsində yeni inkişaf mərhələsi XX əsrin sonları və XXI əsrin başlamışdır. Ölkəmizdə bazar münasibətlərinin inkişafı, dövlətə məxsus əmlakının özəlləşdirilməsi və bunun əsasında iqtisadiyyatda xüsusi kommertiya müəsisələrinin yaradılması, dövlətə məxsus iqtisadi sahələrin çəkisinin azalması və ümumilikdə kommertiya sahəsinin mühüm yer tutması kimi amillər mühasibat uçotunun və hesabatların yeni iqtisadi sistemin tələblərinə uyğunlaşdırılmasını tələb etmişdir.

Ölkəmizin yüksək sürətlə iqtisadi inkişafı və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası, digər sahələrdə olduğu kimi, mühasibat uçotu sahəsində də Maliyyə Hesabatlarında Beynəlxalq Standartların (MHBS) tətbiqini zəruri etmişdir. 2004-cü ildə yeni "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu isə həmin standartlara keçidin hüquqi əsasını qoymuşdur. MHBS-ə keçid Maliyyə Nazirliyinin rəhbərliyi və Dünya Bankının dəstəyi ilə həyata keçirildi. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi çoxşaxəli iqtisadi islahatlar iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində olduğu kimi, mühasibat uçotu sahəsində də beynəlxalq tələblərə cavab verməklə ənənəvi milli mühasibat uçotu sisteminin təkmilləşdirilməsi və yenidən qurulmasına yönəldilmişdir [4].

Mühasibat uçotu haqqında qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsində də əsas məqsəd uçot sisteminin dünya uçot sisteminə uyğun qurulmasıdır.

Bu gün Azərbaycanda BMHS-in tam şəkildə səmərəli tətbiq edilməsi üçün peşəkar mühasiblərə ehtiyac yaranmışdır. Buna əsaslanaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 4 may 2018-ci il "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər olunmuşdur. Ölkədə mühasibat uçotu sahəsində dövlət tərəfindən tənzimlənmənin başlıca məqsədi Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları, habelə Kiçik və Orta Sahibkarlıq Subyektləri üçün Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları və İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları əsasında maliyyə hesabatlarının tərtibi, o cümlədən mühasibat uçotunun düzgün aparılmasını təmin etməkdən ibarət olmuşdur. Eyni zamanda

Ə.B.Quliyeva: Maliyyə hesabatının beynəlxalq standartlarının mahiyyəti və Azərbaycanda tətbiqi xüsusiyyətləri

MHBS üzrə hesabatların standartlara uyğun olaraq tam şəkildə təqdim edilməsi üçün hesabatların hazırlanmasında cavabdeh olan baş mühasiblərə peşəkar baş mühasib sertifikatının əldə edilməsi tələbi qoyulmuşdur.

Mühasibat uçotu haqqında yeni qəbul edilmiş qanunun tələblərinin yerinə yetirilməsi özü ilə müəyyən problemləri də gətirir. Belə ki, “Maliyyə alətləri” adlı 9 sayılı MHBS-in tətbiq edilməsi, zənnimcə, respublikada çox az sayda bankda tətbiq edilir. Bu standart 1 yanvar 2018-ci il tarixindən əvvəlki 39 sayılı BMUS “Maliyyə Alətləri” standartının müddəalarını aradan qaldırır. 9 sayılı MHBS-in tətbiqi ilə bağlı yeniliklər aşağıdakı kimidir:

1. Maliyyə alətləri üzrə itkilərin əvvəlcədən tanınmasını tələb edən dəyərsizləşmə modeli.

2. Maliyyə alətlərinin təsnifləşdirilməsində olan dəyişikliklər.

39 sayılı BMUS maliyyə aktivlərini 4 kateqoriyaya ayırırdı:

1. “Mənfəət və Zərərdə Ədalətli Dəyərlə Tanınan” maliyyə alətləri

2. Kreditlər və debitor borcları

3. Ödəniş müddətinə qədər saxlanılan investisiyalar

4. Satış məqsədi ilə saxlanılan maliyyə alətləri

9 sayılı MHBS isə maliyyə alətlərini 3 kateqoriyaya ayırır:

1. Amortizasiya edilmiş dəyəri ilə qiymətləndirilən maliyyə alətləri;

2. “Məcmu Gəlirdə Ədalətli Dəyərlə Tanınan” maliyyə alətləri;(MGHH)

3. “Mənfəət və Zərərdə Ədalətli Dəyərlə Tanınan” maliyyə alətləri;(MZHH) [5].

9 sayılı MHBS maliyyə öhdəliklərinin tanınma və qiymətləndirilməsini olduğu kimi saxlamışdır. Yeganə fərq isə maliyyə öhdəlikləri üzrə kridit riskində yaranan dəyişikliklərin sair məcmu gəlir haqqında hesabatda tanınması tələbidir.

Yeni standart ehtiyatların şərtlərini sərtləşdirir. Ehtiyatların artırılması onlara münasibətdə zərərlərin artırılması deməkdir. Dəyərsizləşmə üzrə ehtiyatların artması hesabat ilinin mənfəət və zərərinə, dolayısı ilə kapitalın azalmasına gətirib çıxaracaq. Eyni zamanda xərclərin artması banklarda məcmu kapital çatışmazlığına gətirib çıxarır. Nəzərə alaq ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bankların əksəriyyəti məcmu kapital çatışmazlığı riski ilə qarşı-qarşıyadır.

1 yanvar 2019-cu ildən qüvvəyə minən 16 sayılı MHBS “İcarə müqavilələri”-ndə bəzi suallara cavab tam olaraq aydın yazılmamışdır. Buna misal olaraq, icarə əməliyyatlarının uçotunda təxirə salınmış vergi məsələsinə, icarə üzrə aktivlərin qiymətdən düşməsinə toxunulmamışdır.

2021-ci ildən qüvvəyə minəcək 17 sayılı MHBS “Sığorta müqavilələri” adlı standartı öz şərtləri ilə sığorta şirkətlərinə bir növ sürpriz edir. MHBS 17 Sığorta müqavilələri üzrə gəlirlərə və xərclərə fərqli yanaşmanı tələb edir. Yeni standartın tələbləri həyata keçirildikdə sığorta şirkətlərinin də “Məcmu Kapital” çatışmazlığı riski də artacaq.

Eyni zamanda yeni standartın tələblərinin tətbiqi üçün Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası hələ də addımlar atmış kimi görünür. SNS (Sığorta Nəzarəti Sistemi) sistemində köklü dəyişikliklərin aparılması, yeni standartın tələblərinə görə sığorta ehtiyatlarının formalaşması qaydaları, gəlirlərin və xərclərin tanınması prinsiplərinin işlənilməsi prosesi başlanmayıb. Sığorta bazarında aktuarilərin və baş mühasiblərin bu sahədə peşəkarlığının artırılması üçün ciddi addımlar atılmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Международный стандарт финансовой отчетности (ifrs) 9 финансовые инструменты;
2. Xankişiyev, B.A., Mirzəyev, M.M. Dövlət maliyyəsi. Bakı, 1998;
3. Abbasov, Q.Ə., Səbzəliyev S.M və b. “Mühasibat (maliyyə) uçotu” B., 2003;
4. Səbzəliyev, S.M. “Mühasibat (maliyyə) hesabatı” Bakı - 2003;
5. “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 4 may tarixli 1140-VQD nömrəli Qanunu.